כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת חקת ■ ו' תמוז ה'תשפ"א ■ 16.06.2021 ■ גליון מס' 637

לחשוב מחשבות טובות

/ הרב יהודה רובן, ערכים

אחת המשימות הקשות בחייו של יהודי היא "לדון לכף זכות", לראות את הזולת עושה מעשה הנראה רע בעינינו, ובכל זאת לחשוב עליו מחשבה טובה. אין זו נאיביות, גם לא צדקות יתירה. זוהי חובה אנושית אלמנטרית, שהרי כל אחד רוצה לזכות במבט כזה מצד זולתו כשהוא בעצמו טועה או חסר אונים. לדוגמה, עמדת ליד הסופר השכונתי, עמוס בשקיות, נגרר בקושי. בכביש שלידך חולפת מכונית, אתה מזהה אותה כרכבו של השכן מקומה ב', וידך מונפת לעברה. השכן מנפנף אליך לשלום וממשיך הלאה. התחושה הראשונית אומרת: "איזה מין בן-אדם הוא זה?! מה, הוא לא יכול לעצור לי, לקחת אותי כמה מטרים עד הבית, והרי הוא ממילא נוסע?! דווקא חשבתי שהוא בן אדם נחמד, תמיד מקדים שלום, די חביב. נראה שטעיתי". מחשבה שניה, יכולה להעניק שלוש אפשרויות לפחות לאי העצירה. באופן זה השכן ישאר אדם חביב, נעים ונחמד, למרות שלא עצר לך: יכול להיות שהוא לא הבחין בך, והוא נפנף למישהו אחר. אולי המכונית שלו היתה עמוסה בחוטי חשמל ובחלקי חילוף (האיש חשמלאי), ולא היה מקום להיכנס. יתכן שהוא התכונן לקחת שמאלה בצומת, ולא היה בדרך הביתה. כל אחת מהאפשרויות סבירה בהחלט. האפשרות שהשכן לא עצר בדווקא, היא אולי הכי פחות סבירה, ובכל זאת אנו בוחרים תמיד, משום מה, את האפשרות השלילית.

התורה דורשת מכל יהודי לדון את חברו לכף זכות, גם כאשר נראה שהלה עבר עבירה. אך מן הראוי להתבונן: מדוע חייבים לדון את החבר? וכי לא עדיף שכל אחד ידון את עצמו בלבד, ואילו מעשי חברו יהיו מחוץ לתחומו, מחוץ למערכת השיפוט שלו? מי מינה אותו לשופט של העולם כולו? אמנם דרך זו היא קלה יותר, ויתכן שהיא גם בטוחה יותר, אולם התורה אינה מעודדת גישה זו. היא מעדיפה את הדרך הקשה, היא מבקשת את ההתייחסות, והיא גם ציוותה עלינו לדאוג שהתייחסות זו תהיה חיובית ככל האפשר - ולא שלילית.

מדוע בחרה התורה בדרך זו?

האדם חי בתוככי חברה, הוא מושפע ממנה ומשפיע עליה ברצונו ושלא ברצונו, במישרין ובעקיפין. אין אדם בעולם המסוגל לחיות חיי בדידות ולנתק את עצמו מסביבתו. כל מה שמתרחש בסביבתו של האדם משפיע עליו. השפעה זו תלויה במידה רבה באופן שבו אנו מתייחסים למתרחש בסביבה.

ננקוט דוגמה: שכנו של אדם נמצא אשם בהונאת לקוחותיו. אירוע זה עלול להשפיע על האדם לרעה, כאשר הוא מגלה שמצויים אנשים במעמד שלו, בחברה שלו, שמעשי מרמה הם לחם חוקם. מעתה והלאה עלול גם הוא לחקות את ההתנהגות הזו ולא להירתע מלרמות מדי פעם. אם ייוודע, חלילה, על מקרים דומים נוספים, תהפוך התופעה לנורמה חברתית, ומסך הבושה והרתיעה יוסר כליל.

לעומת זאת אם נדון אנשים אלו לכף זכות, ונשכנע את עצמנו שהם עשו את מעשיהם ללא כוונה רעה, או שהם פעלו מתוך לחץ שקשה היה לעמוד בו, או בנסיבות שאין לנו מידע עליהן, על ידי כך שכנענו את עצמנו שאין כאן כל שינוי במוסכמות החברתיות הנכונות. עדיין הבושה להיתפס כגנב שרירה וקיימת, ומעשיו של פלוני, גם אם הם מובנים לנו, אינם עניינה של החברה כולה. כאשר אנו באים לדון את הזולת, לא מוטל עלינו לקבוע את האמת האובייקטיבית, מטרתנו היא לקבוע את ההתייחסות שלנו למתרחש סביבנו. לכן רשאים אנו לומר: כל עוד הדבר אפשרי, ברצוננו להתייחס אל המעשה שעשה פלוני באור של "כף זכות". ואז הרווח יהיה כולו שלנו! הדן לכף חובה משול לעיוור צבעים רוחני שאין ביכולתו להבחין בצדדים החיוביים של זולתו. מוכרת לנו התופעה של אנשים הרואים היטב, אולם צבעים מסוימים אינם נקלטים בעדשות עיניהם.

תופעה דומה עלולה להימצא גם בהתבוננות במקרים ובתופעות בסביבתנו ובפרשנות שאנו נותנים

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בארה של מרים
המשפחה היהודית היא הערובה המבטיחה ביותר את קיומו של עם ישראל בכל גלגוליו, על כן בבואם...
המשך בעמ' 2

דרך המלך
כשעם ישראל מגיע, עד לקצה גבול ארץ אדום. הוא מבקש ממלך אדום, שייתן לו לעבור בארצו. והם יעברו...
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
'קרבה שנת השבע' - שו"ת בענייני שנת השמיטה
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
ה"אלמנות" הזקוקות לעזרה...
הרה"ק רבי דב בעריש מביאלה זי"ע מילא את מקום רבו, הרה"ק רבי מנחם מענדל, האדמו"ר האמצעי...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *להתחיל עם הפעוטות*
■ *סגולת הצדקה להסרת נפיחות...*
■ *מוויתור לא מפסידים*
■ *אתה הנכד ה-71...*
המשך בעמ' 7

באר התורה
"אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר... באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם... וממדבר מתנה"...
המשך בעמ' 11

...נודע
י.ל, בשנות העשרים לחייו, תושב באחד מיישובי הר חברון, בעל משפחה, התנדב באופן קבוע...
המשך בעמ' 11

להם. יש אנשים שבכל תמונה שבה הם מתבוננים, הם רואים רק את השחור ואת המכוער. בעיני שכלם מצוי כעין עיוורון שאינו מאפשר להם לראות את הטוב. לדוגמה, כאשר הם רואים את פלוני מחלק צדקה, הם מניחים מיד שמגמת פניו היא הכבוד והתהילה שניתן להפיק ממעשה זה, ואין טובת העניים לנגד עיניו. לדעתם, גם אלמוני המאיר פנים לזולת, אינו אלא צבוע הרוצה להיראות סימפטי.

לעומתם מצויים בני אדם הדנים לכף זכות. עיניהם של אלו מסננות את נקודות הגנאי והכיעור, והם רואים רק טוב. כאשר פלוני עשה מעשה שלילי, הדן לכף זכות מניח שלחץ הנסיבות הוא שהביאו לכך, ואילו מטבעו אין לו כלל נטייה למעשים כאלו. על אחת כמה וכמה כאשר אותו אדם רואה תופעות חיוביות, הוא מתמלא הערכה למעשים ולעושיהם.

צורת הסתכלות חיובית זו על אנשים ועל מאורעות, מקורה ברובד הטוב שבנפש. מי שהוא טוב בפנימיותו, ראייתו נצמדת אל נקודות הטוב וחושפת רק אותם. לעומתו מי שנפשו מכילה משקעים שליליים, הם יתבטאו בחיפוש הרע במעשי זולת. הרגיל לראות בכל דבר רק את השלילה, ימיו חולפים מתוך מתח וחשדנות שנזקיהם ברורים. לעומתו אדם הדן לכף זכות, יכול לחיות את חייו בשלווה ובנחת. יש אדם שאפילו במעשים הטובים הוא מוצא חסרונות. לעולם אינו מסוגל לדבר בשבחו של אדם בלי להוסיף הסתייגות. מי יחפוץ בחברתו של מחפש מומים כרוני זה, מלבד רכלנים מקצועיים? ראיית הסביבה כמלאת פגמים וחסרונות מובילה בהכרח לתחושה, שאין כל ענין להיות חריג בחברה כזו, באשר זוהי נורמה מקובלת, ולא נחוץ להתאמץ להיות טוב יותר. מבט שלילי על הסביבה מכרסם באישיותו של השולל והמבקר ומטה את מעשיו לרעה. לפנינו דרך דו-סטרית. ההסתכלות השלילית מקנה לגיטימציה להתנהגות שלילית. מי שהוא מלא פגמים ואין בו רצון לתקנם, עלול למצוא את עצמו שופט הדן את העולם כולו לשלילה. לעומתו הדן את רעהו לכף זכות, לומד להביט על החיוב שבכל ענין. מבט זה מחייב אותו לשאוף לשיפור עצמו. בעקבות המבט החיובי הוא עצמו יוצא נשכר, ודרך התעלות תמידית סלולה לפניו.

באדה של מרים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

המשפחה היהודית היא הערובה המבטיחה ביותר את קיומו של עם ישראל בכל גלגוליו, על כן בבואם למצרים מציינת התורה: "איש וביתו באו". וכשפרעה שואל את משה מי ומי ההולכים? אומר לו משה: "בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובנותינו". אין חירות ליחיד ולאומה כשהמשפחה הרוסה, ומפני זה כשנדרשנו לעשות זכר לגאולת מצרים נצטווינו להקריב לא קרבן יחיד ולא קרבן ציבור אלא "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", כדי להדגיש את גורם המשפחה בנס הפסח. (גם בפירסום נס חנוכה המצווה היא "נר איש וביתו" מאותה הסיבה). את חשיבות שלמות המשפחה כגורם המבטיח את הגאולה הבינה מרים כבר בילדותה ומאז הקדישה את פעילותה לדאגה ושמירה על שלמות המשפחה ותקינות הזוגיות. ארבע פעמים אנו פוגשים את מרים בפרשיות התורה: האחת בלידת משה, השניה לאחר קריעת ים סוף, השלישית כשדיברה במשה והרביעית במותה. האם יש מכנה משותף לארבעת האירועים הללו? כשאנו בוחנים כל מקרה ומקרה אנו מבחינים בהם מכנה משותף והוא "המשפחה היהודית".

על המקרה הראשון נאמר: "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" ואמרו על כך במדרש (רש"י הביאו בפירושו) שהאיש הוא עמרם ובת לוי היא יוכבד אשתו, ועמרם גירש אותה מפני גזירת פרעה להמית את הבנים וחזר ולקחה, וזהו "וילך", שהלך בעצת בתו (מרים) שאמרה לו: גזירתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים אתה גזרת גם על הנקבות. כל כך חשובה למרים שלמות המשפחה היהודית שהיא עומדת אפילו כנגד אביה ומוכיחה אותו להחזיר את אשתו. אחרי קריעת ים סוף מופיעה מרים בפעם השנייה ככתוב: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאנה כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות". אמנם אין כאן קשר ישיר לענין המשפחה, אבל "קריעת ים סוף" קשור באופן רעיוני לבנין המשפחה כמו שאמרו חז"ל [סנהדרין כב א]: "קשה לזווגן כקריעת ים סוף". ולכן אפשר להבין שמרים יצאה במחולות כשקריעת הים יצאה אל הפועל. במקרה השלישי כשדיברה מרים במשה יש כבר קשר ישיר לדאגתה של מרים לשלמות המשפחה, ככתוב: "ותדבר מרים במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח" ופרש"י שם: "על אודות גירושיה" - "ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה? מרים היתה בצד צפורה (אשת משה) בשעה שנאמר למשה: 'אלדד ומידד מתנבאים במחנה', כיון ששמעה צפורה אמרה: אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים. ומרים שחששה שמשה ישמש דוגמא אישית לכל ישראל דבר שיביא לפירוק משפחות קמה והוכיחה את אחיה על כך, ועשתה זאת מתוך דאגה לשלמות המשפחה היהודית. גם המקרה הרביעי של מיתת מרים, גם הוא קשור, אם לא באופן ישיר הרי בעקיפין, לבניין המשפחה בישראל, כמו שמובא בשיר השירים רבה [פ"ד ד"ה תאמי צביה]: "שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל ואלו הן: משה, אהרן ומרים, ובזכותם ניתנו להם שלוש מתנות: הבאר, המן וענני הכבוד. המן בזכות משה, הבאר בזכות מרים, בזכות אהרן ענני הכבוד, מתה מרים ופסקה הבאר". והבאר הוא מקום שבו השתדכו אבותינו: אליעזר פגש את רבקה ליצחק על עין המים, יעקב פגש את רחל ליד הבאר וכן משה פגש את בת יתרו ליד הבאר במדין, כך שהבאר מסמלת את הקמת המשפחה ומרים שהיתה עסוקה כל ימיה לחיזוק התא המשפחתי בזכותה זכו ישראל לבאר שליוותה אותם בנדודיהם במדבר.

אלא שיש להקשות מדוע נענשה מרים כשדיברה במשה ולא נענשה כשדיברה כנגד אביה, לכאורה דיבור בת כנגד אבא חמור יותר מדיבור

כנגד אח קטן? ואולי ההבדל הוא בסגנון ובצורה: אצל אביה היו דברי מרים בלשון רכה כמו שכתב רש"י: "אמרה מרים לאביה" ואמירה היא לשון רכה. ואילו אצל משה כתוב "ותדבר", ש"דיבור" הוא לשון קשה. ויותר מזה אפשר לומר: אצל עמרם היתה האמירה בצנעה, בינה לבין אביה, ואילו כאן היא הוכיחה את משה בפרהסיא בפני כל העדה כדי שכולם לא יקחו דוגמא ממשה. [כמו שאמרה הגמרא [סנהדרין קא ב] שירבעם זכה למלכות מפני שהוכיח את שלמה ונענש מפני שהוכיחו ברבים] ומכאן יכולים אנו ללמוד לקח לדורות, שגם אם פועלים לטובת ענין הנוגע לכלל ישראל אין המטרה מקדשת את האמצעים, ואין לעשות זאת בפגיעה בזולת, בפסילה וזלזול. וראיה לדבר מתמר, שכשהוציאוה להישרף היה בבטנה ה"משיח" ואעפ"כ אמרה תמר: יישרף המשיח ובלבד שלא אלבין את יהודה ברבים. גם אנו בפעילות שלנו לקידום פעמי המשיח בדורנו צריכים להיזהר שלא להשתמש באמצעים בלתי מוסריים, גם אם אנו חושבים שיהיה בכך לזרז את התהליך, אלא להקפיד על אמצעים מוסריים. ככתוב [ישעיה פ"א כז]: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

דרך המלך

/ הרב איתמר הרשקו

כשעם ישראל מגיע, עד לקצה גבול ארץ אדום. הוא מבקש ממלך אדום, שייתן לו לעבור בארצו. והם יעברו רק ב'דרך המלך'[1]. כשאת המים והאוכל, הם יקנו מאדום. למרות שיש להם, את הדברים האלו בתמידות[2].

תגובתו של מלך אדום, הייתה תשובה שלילית. ואף הוסיף איום בצידה - "פן בחרב אצא לקראתך[3]". למרות שעם ישראל, לא התגרה באדום. ואף לא ביקש, להילחם עימם.

כל זאת היה, בעקבות הדברים שדיברו ישראל עם אדום. שכן עם ישראל, הזכיר לאדום את העניין - שאחים אנחנו. והגזירה של ברית בין הבתרים, שכללה ירידה לגלות. הייתה אמורה לחול, גם על עשיו ובניו. אך מכיוון שעשיו החליט, שהוא מוותר על חלקו בארץ. נשארה הגזירה יחד עם ההבטחה, לחזור ולרשת את הארץ - רק ליעקב ובניו[4]. ולכן עליכם לתת לנו, לעבור בארצכם בדרך לארצנו[5].

אך אדום הדגישו באזני ישראל. שהחרב היא מתנת חלקם - מעשיו אביהם. וכשם שישראל מתהדרים, בכוח יעקב אביהם[6]. כך אדום מתהדרים, בכוח עשיו אביהם. ולכן הם ממאנים, לתת לישראל לעבור בארצם.

הדבר שעורר יותר מכל, את החשש של אדום. הייתה הבקשה של ישראל - 'דרך המלך נלך'. וזאת משום, שהמלך פורץ גדר, לעשות לו דרך. ואין לה שיעור, לדרך המלך[7]. ולכן היא לעולם ישרה, בלי לנטות ימין או שמאל[8]. ואם תתקבל, בקשתם של ישראל. אזי הם יפרצו פרצה, בכל רוחבה של ארץ אדום. דרכה הם יעברו, לארץ ישראל.

שכן הארון היה מקדם לפניהם, ומשווה את הדרכים. כך שכשעם ישראל עבר, הוא הלך לעולם במישור[9]. ולכן פחדו בני אדום, שהליכת ישראל בדרך המלך. תביא להרס ניכר בארצם. וכמענה לכך, הם מאיימים להילחם בישראל.

למרות כל זאת, נהגו בהם בני אדום כאחים. ומכרו לישראל מים ואוכל[10]. ובכך הם נהגי, כמנהג עשיו אביהם. שאמנם שוטם את יעקב, על מכירת הבכורה ולקיחת הברכות. אך מודה לו על כך, בערוב ימיו[11]. וכך למרות שהם לא נתנו לישראל, לעבור בארצם. הם מוכרים להם אוכל ומים. כצידה לדרך, לקראת כניסתם לארץ.

הסיבה שבגללה לא יכלו ישראל, לעבור בארץ אדום. הייתה משום, שהארץ ההיא ניתנה לעשיו כירושה. עד סוף, אחרית הימים[12]. ומכיוון שהימים האלו, של שנת הארבעים ליציאת מצרים. לא היו ימי האחרית של הגאולה. לא יכלו ישראל, לעבור בארץ אדום.

לו היו זוכים ישראל לכך, אזי היו עולים ב'דרך המלך' - ונכנסים מיד לארץ[13]. אך כיוון שלא באה השעה, נאלצו ישראל לסבוב שוב את ארץ אדום. ודבר זה, הזכיר לישראל את יציאת מצרים. שגם אז "לא נחם אלוקים", ללכת בדרך הישרה לארץ. ולעבור דרך ארץ פלישתים. והם נאלצו לנדוד, זה שלושים ושמונה שנה[14].

וכעת כשהם כבר, על פני הכניסה לארץ. שוב הם הולכים בדרך עקלתון, וחוזרים לאחוריהם. ולכן הם מתלוננים על כך, בפני משה רבינו. וביחד עם התלונה, על העיכוב בדרך. הם מתלוננים על 'הלחם הקלוקל'[15] - הוא 'המן', אותו הם אוכלים בכל השנים. שעתיד הוא לתפוח, ולצאת ממעיהם[16].

ודווקא כעת, הם נזכרים להתלונן על כך. שכן לראשונה הם טעמו, טעם של אוכל ומים רגילים. ממה שמכרו להם, בני אדום. ולכן הם מבינים, שלא יתכן לאכול, בלי להוציא את הפסולת.

ובמיוחד שעניין זה, ארע לאחר פטירתו של אהרון, ביום א' שבחודש אב. שכן בכל שנה, היו מתים חמישה עשר אלף מישראל - בליל תשעה באב[17]. ואילו השנה כיפרה עליהם, מיתתו של אהרון. והם פסקו מלמות. אך הם לא ידעו זאת, ולכן הם חשבו שיציאת המן מהמעיים, היא הגורמת למותם.

דבר זה היה, כחטאו של הנחש. כשדיבר לשון הרע, על קונו. וכך ישראל הוציאו שם רע, על הטובה שהשפיע עליהם הקב"ה. ובאו הנחשים, להענישם כל כך. וכל מי שנשא עיניו לשמים ושיעבד ליבו, היה מתרפא - מנחש הנחושת שעשה משה[18].

והנחש ההולך בדרך עקלתון, יישר את ישראל - ההולכים בדרך המלך.

1 - "נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר נעבר גבולך" - במדבר כ, יז

2 - כך אמר משה אע"פ שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם מכאן לאכסנאי שאף ע"פ שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי להנות את אושפיזו - רש", שם

3 - במדבר שם, יח

4 - מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחים אנחנו בני אברהם שנא' לו (בראשית טו) כי גר יהיה זרעך ועל שנינו היה אותו החוב לפורעו... לפיכך פירש אביכם מעל אבינו (שם לו) וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב - רש"י שם, יד

5 - אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב עשה לנו עזר מעט לעבור דרך ארצך - שם, יז

6 - אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם אמרתם ונצעק אל ה' וישמע קולנו ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כז) ועל חרבך תחיה - שם, יח

7 - בבא בתרא ק:
8 - 'דרך המלך אין לה שיעור', כדמפרש בגמ' שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך, ולא יטה ימין ושמאל - הרשב"ם, שם
9 - זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה - רש"י במדבר י, לג
10 - 'כאשר עשו לי בני עשו', לא לענין לעבור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים - רש"י דברים ב, כט
11 - "יהי לך אשר לך", כאן הודה לו על הברכות (ב"ר) - רש"י בראשית לג, ט
12 - 'עד מדרך כף רגל', אפי' מדרך כף רגל כלו' אפי' דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות ומ"א עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים שנא' (זכריה יד) ועמדו רגליו וגו' -רש"י דברים אב ה
13 - אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפונו ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף דרך יציאתן ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית משם היו הולכים לצד המזרח - שם, א
14 - 'ותקצר נפש העם בדרך', בטורח הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בעינוי הדרך - רש"י במדבר כ, ד
15 - "כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל" - במדבר כא, ה
16 - לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא (ע"ז, ה) - רש"י שם
17 - שכלו מתי מדבר, דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו קבעו אותו הדור לאותו היום יו"ט - רש"י תענית ל:
18 - כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כא, ח) עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין - ראש השנה כט.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

'קרבה שנת השבע' - שו"ת בענייני שנת השמיטה

שאלה: מה הטעם למצוות השמיטה?

תשובה: רבותינו הראשונים והאחרונים מנו כמה טעמים למצוות השמיטה, ונזכיר שלושה טעמים של ספר החינוך.

א) **לחזק את האמונה בקב"ה** - על ידי כך שאנו עובדים את השדה שש שנים ושובתים ממלאכה בשנה השביעית, אנו מקבעים בלבבנו שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ונח ביום השביעי, וכמו שביתת המלאכה ביום השבת, כך היא גם שביתת מלאכת השדה בשנה השביעית.

ב) **לחזק את מידת הביטחון** - בכך שאנו שובתים ממלאכה בשנה השביעית ומפקירים את הפירות, אנו מחזקים בתוכנו את מידת הביטחון בקב"ה שלא כוחנו ועוצם ידינו עשה לנו את החיל הזה, אלא הכל מאיתו יתברך.

ג) **לחזק את מידת הוותרנות** - בכך שאנו מפקירים את הפירות של השנה השביעית הרי שאנו מחזקים בנו את מידת הוותרנות, 'כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול'.

*

שאלה: אלו עוד טעמים יש למצוות השמיטה?

תשובה: הרמב"ם ב'מורה נבוכים' כותב טעם נוסף למצוות השמיטה והוא טעם 'חקלאי':

וכך כותב הרמב"ם **'כדי שירבה יבול האדמה ותתחזק בהברתה'**.

ופירוש דבריו שהאדמה צריכה מנוחה מדי כמה שנים כדי להתחזק ושתוכל להמשיך להניב תבואה גם בשנים הבאות.

וכמו האדם העובד הזקוק למנוחה כדי שיוכל להמשיך לעבוד, כך הוא גם טעם שביתת האדמה בשנה השביעית.

על טעם זה של הרמב"ם מקשה ה'אברבנאל' שאם כך אז איך יכול להיות שבשנה השישית האדמה מצליחה לתת תפוקה שוות ערך לתפוקה של שלוש שנים? הרי לפי ההיגיון הנ"ל זו השנה השישית שהאדמה עובדת ברציפות והייתה צריכה אם כן בשנה זו להניב הכי פחות?

אבל נראה שזה גוף ברכת התורה 'וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש שנים' שעל אף שעל פי דרך הטבע האדמה הייתה צריכה להניב הכי פחות, מכל מקום בזכות ברכת ה' המיוחדת לשנה זו - האדמה מניבה פי שלוש.

*

שאלה: האם ההבטחה של התורה עבור שומרי השמיטה - שבשנה השישית הארץ תניב יבול של שלוש שנים - שייכת בזמן הזה?

תשובה: נחלקו בדבר זה הסמ"ע (ספר מאירת עיניים) והחזון איש.

הסמ"ע נקט שמאחר וקיום מצוות השמיטה בזמן הזה היא רק מדברי חכמים (כפי שכבר התבאר בבמה זו) אין ההבטחה של התורה שייכת, שרק בזמן שאנו שומרים את השמיטה על פי דרגת חיוב של דאורייתא - רק אז שייך גם כן לקבל את הברכה של התורה.

אבל החזון איש נקט שגם כאשר שומרים 'שמיטה דרבנן' - זוכים לברכה זו.

והרב מנדלזון זצ"ל - שהיה רבה של המושב 'קוממיות' - הוסיף:

'בעינינו חזינו גם ראינו בכמה פעמים שהתקיימה בחוש הבטחת התורה שלא הפסידו שומרי השביעית, והבטחת 'וציויתי את ברכתי' התקיימה גם בזמננו אנו'.

וכ"ק האדמו"ר מסאדיגורא (בעל 'עטרת ישראל') זי"ע התבטא פעם בעניין זה ואמר:

'הרי אנו בעצמנו זכינו לראות ולשמוע על סיפורים של חקלאים אשר קיבלו על עצמם לשמור שמיטה שזכו לניסים גלויים ולשפע מן השמים, אלא על כרחך שבשמים הכריעו כשיטת מרן החזון איש!'.

*

שאלה: האם דיני שמיטה נוהגים רק בשדות שבארץ ישראל, או גם בגידולים שגדלים בתוך בית, כמו עציצים למיניהם וכדומה?

תשובה: התלמוד ירושלמי מסתפק האם מצוות השמיטה נוהגת רק בשדה או גם בגידולים בתוך הבית.

ושורש הספק הוא שמצד אחד יש פסוק שכתוב בו 'שדך לא תזרע' ומשמע רק שדות אסורים, אבל גידולים בתוך בית מותרים, אבל בפסוק אחר כתוב 'ושבתה הארץ שבת לה' ומשמע שכל קרקע בכלל זה, גם אם היא לא מוגדרת 'שדה'.

ה'פאת השולחן' (רבי ישראל משקלוב תלמיד הגר"א) פסק להקל בזה שמאחר והירושלמי מסתפק בזה ולא פשוט ספק זה, והשביעית בזמן הזה דרבנן הרי שספק דרבנן לקולא.

אולם **החזון איש** חלק עליו ונקט שיש להחמיר בדבר, וכך אכן מקובל שיש להקפיד על דיני השמיטה גם כאשר מדובר על גידולים בתוך בתים וחממות וכדומה.

אולם כאשר מדובר על 'מצעים מנותקים' בתוך בתים - בזה ההלכה שונה וכפי שיבואר לקמן.

*

שאלה: האם 'עציצים' מוגדרים כ'שדה' או כ'ארץ' ואסור לעבוד בהם בשמיטה?

תשובה: יש לחלק בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב.

עציץ נקוב הכוונה עציץ שיונק מהאדמה עליה הוא מונח - עציץ כזה מוגדר כ'קרקע' ואסור לעבוד בו בשנת השמיטה מהתורה (אך בזמן הזה באופן כללי מצוות השמיטה היא מדרבנן לרוב הפוסקים).

עציץ שאינו נקוב הכוונה שאינו יונק מהקרקע וכל כוח יניקתו הוא רק מן האדמה המונחת בתוך העציץ - עציץ כזה מוגדר כ'קרקע' רק מדברי חכמים, ואסור לעבוד בו בשנת השמיטה רק מדרבנן (ובזמן הזה זה פעמיים דרבנן, א' בגלל שהשמיטה בזמן הזה דרבנן ב' בגלל שעציץ שאינו נקוב הוא דרבנן, אך על כל פנים גם זה אסור).

והגדרת עציץ 'נקוב' או 'אינו נקוב' תלויה בכמה וכמה תנאים ויש להיוועץ עם רב בקי בהלכות אלו.

*

שאלה: היאך ניתן להתיר לגדל גידולים בארץ ישראל בשנת השמיטה?

תשובה: לעיל התבאר שהירושלמי מסתפק האם דיני השמיטה חלים גם בקרקע שנמצאת בתוך 'בית' ואינה נחשבת 'שדה'.

עוד התבאר לעיל שדיני השמיטה חלים ב'עציץ שאינו נקוב' רק מדרבנן (גם כאשר השמיטה היא מהתורה).

על פי כל הנ"ל כתב **ה'חזון איש'** להקל לטפל כרגיל בעציצים שאינם נקובים שנמצאים בתוך הבית מאחר וכל האיסור בהם הוא רק דרבנן, ומאחר ויש ספק לומר שאפילו קרקע בתוך בית מותרת במלאכה בשנת השמיטה, הרי שלגבי עציץ שאינו נקוב שנמצא בתוך 'בית' נוכל לומר 'ספק דרבנן לקולא'.

ועל פי זה מתירים לגדל ירקות בשנת השמיטה ב'מצעים מנותקים' הנמצאים במקום מקורה (חממה או בית) וכן גידולים בשיטת ההידרופוניקה ('גידולי מים') ובדרך כלל זה מצוי בתעשיית הירקות העליים כגון החסה וכדומה (שבכל השנה מגדלים אותם כך משום עניין החרקים).

*

שאלה: האם 'חממה' נחשבת כ'בית' או כ'שדה' לעניין שמיטה?

תשובה: בהלכה של אתמול למדנו שמותר לגדל ולשתול ירקות ב'מצעים מנותקים' הנמצאים בתוך 'בית' בשנת השמיטה.

אלא שיש להסתפק האם 'חממה' מוגדרת לעניין זה כ'בית' או שצריך דווקא בית רגיל עם קירות ותקרה רגילה.

ונחלקו בדבר זה רבותינו פוסקי דורנו.

דעת הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ זצ"ל שאין להקל לגדל גידולים בחממה, מאחר ורק בית שאינו מקום גידול נורמלי לירקות, מתמעט מאיסור מלאכות השדה בשנת השמיטה, אבל חממה שנעשית כדי להועיל לגידול (וכך הרי נוהגים בכל השנים לגדל ירקות עלים בתוך חממה כדי להציל את הירקות מקור ומכרסמים) נחשבת כ'שדה'.

אך הגרש"ז אויערבאך והגר"ש וואזנר זצ"ל נקטו שדין החממה כדין 'בית', ובספר 'משפטי ארץ' ביאר דעתם, שאפשר לומר שגם חממה אינה באה לתועלת הצמחים שאמנם היא מונעת קור, אולם היא מונעת גם גשם ואוויר ובזה היא לרועץ לצמחים, אלא שאת מה שמחסיר המבנה משלימים בצורה מלאכותית, ומאחר והמקום טוב לגידול רק על ידי ההשלמה מלאכותית, אין מקום זה מוגדר כ'שדה'.

ועוד כתב הגר"ש וואזנר זצ"ל שכל היתר זה (של מצע מנותק בתוך חממה) יש לדון שאין זה רצון חז"ל לגדל בשמיטה כדרך שמגדלים בכל שנה. ■

סיפור לשבת

ה"אלמנות" הזקוקות לעזרה...

מ"שולחנו" של כ"ק רבי עקיבא רבינוביץ', האדמו"ר מפוריסוב שליט"א

הרה"ק רבי דב בעריש מביאלה זי"ע

הרה"ק רבי דב בעריש מביאלה זי"ע מילא את מקום רבו, הרה"ק רבי מנחם מענדל, האדמו"ר האמצעי מווארקא זי"ע. במשך שבע שנים הנהיג הרה"ק בעל ההילולא זי"ע את עדת ווארקא, והיו קוראים לתקופת כהונתו "שבע שנות השבע", על שום שהשפיע שפע פרנסה וכלכלה. רבו, אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי יצחק מווארקא, נוהג היה לבקר את גדולי תלמידיו. באחת הפעמים כשהגיע הרה"ק מווארקא זי"ע לבקר את הרה"ק רבי בעריש זי"ע, לא קם רבי בעריש ממקומו לכבוד רבו, ויהי לפלא גדול: הייתכן שהרבי מגיע לביקור ולא קמים לכבודו? לאחר מכן באר את עומק העניין: כאשר מגיע הגדול אצל הקטן נעשה ייחוד, ומגודל הפחד והאימה של הייחוד הזה לא מסוגל היה לקום ממקומו... כהיום, אין חסידים כה "קטנים" שייפלו עליהם אימה ופחד!

הרה"ק רבי משולם פייש מטאהש זי"ע

קודם שקיבל עליו הרה"ק מטאהש את עול הכהונה באדמו"רות, היה עני מופלג. ויהי באחד מלילי השבתות, הבחין שבבית הכנסת נותר עני שמראהו משונה מאוד, ואיש לא רצה להזמינו לביתו. ניגש אליו ושאל אותו אם ייאות להתארח בביתו, אך ידע שבשר ודגים אין ברשותו, כי אם קטניות בלבד. מאחר שלאותו עני לא היתה ברירה, הלך עמו. כאשר השכים רבי משולם פייש קום, ראה שהאורח אשר לן בביתו רוקן את ביתו והותיר את הבית כמצולה אשר אין בה דגים, אפילו את מלבושיו וכל בגדיו גנב העני, על כן לא היה לו במה ללכת לבית הכנסת בבוקרו של יום, שהרי נגנב ממנו כל אשר לו, השטריימל והבעקיטשע וכל שאר בגדיו. כאשר הבחינו המתפללים שלא בא לבית הכנסת, סבורים היו שאינו חש בטוב, על כן הלכו לביתו לבקרו. או אז סיפר להם את כל אשר ארע עמו, שנטלו ממנו את כל אשר היה לו. המתפללים דאגו אז לספק לו את כל הצטרכויותיו. האחד הביא לו מלבוש זה והאחר הביא לו מלבוש זה.לאחר אותו מעשה, הגיעו אליו אנשי משלחת נכבדים להזמינו לכהן פאר כרב אב"ד בק"ק טאהש, אולם הוא סירב. חברי המשלחת הפצירו בו שיבוא לכל הפחות לשבת אחת, לניסיון, ולזה הסכים, והגיע אליהם לשבת ניסיון. אנשי העיר היו סבורים שלאחר השבת ייאות לקבל על עצמו את המשרה, אולם הוא לא רצה בזה ובצאת השבת קם ונסע לביתו. והנה כשחזר לעיר מושבו התברר שפרצה דליקה וכילתה את ביתו על כל אשר היה לו. הוא ראה בכך אות מן השמים והבין שאין לו ברירה אחרת, שהרי ביתו נשרף, על כן קם ונסע בחזרה לטאהש וכיהן שם כרבי וכרב. בליל שבת קודש היו באות אליו נשמות לתיקון, ובכלל ראו אצלו פלאי פלאים.

הגה"ק רבי שמשון אהרן פולונסקי אבדק"ק טעפליק זי"ע

הס"ק החכם רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זי"ע שהיה ידוע כגדול מאוד בתורה וכאיש תקיף, כל אימת שהגיע אליו הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע היה קם לכבודו מלוא קומתו. והיה הס"ק אומר אודות הגאון אבדק"ק טעפליק זי"ע שהוא 'יחיד הדור בהוראה'. בכל שבוע, בליל ששי, היה הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע מוסר שיעור בספה"ק 'אור החיים' הק', כאשר הלומדים ישבו וספרים בידיהם ואילו הוא אמר את השיעור בלא ספר, לפי שידע בעל-פה את כל לשונו של בעל 'אור החיים' הק', מילה במילה. הוא זי"ע היה בעל זכרון מופלא ונדיר ביותר. באחד הימים נכנס אליו בחור אחד, וכאשר הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע שאל אותו לרצונו, השיב הבחור שרצונו לומר לפניו דבר תורה. אמר לו הגה"ק: אמור, והבחור החל להרצות בפניו את חידושו. כשסיים, הוציא הגה"ק מהארון ספר חידושי הרשב"א, והראה לבחור שהרשב"א כתב בדיוק להיפך ממה שאמר. אמר הבחור:,ואני אומר אחרת מהרשב"א". כששמע הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע כך, אמר לבחור ההוא: "קום וצא מיד מביתי", ולא רצה לראותו יותר. הדבר היה בעיניו לחוצפה גדולה, כשמחשיב את דברי עצמו לומר כנגד הרשב"א, כאילו הוא בעל דעה כנגדו.

הגה"ק האדמו"ר מוהרי"ץ דושינסקיא זי"ע, בשעה שהיה מוסר שיעור, לא קיבל שום אדם שבעולם, ואפילו היה ראש הקהל מגיע אז, לא היה מקבלו באמצע שיעור, שהיה נמשך כשעה. פעם, הגיע אליו הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע באמצע שיעור, ומחמת גדלותו ניאות הגה"ק האדמו"ר מוהרי"ץ זי"ע לקבלו. אמר אז הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע שרצונו שהרב יסגור את הגמרא ויבוא עמו לאסוף מעות לצדקה עבור משפחות שאין להן צרכי הפסח. אמר לו מוהרי"ץ שהוא אוחז כעת באמצע הלימוד. ואולם הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע אמר לו: "לא

המשך בעמוד הבא...

נורא, באמצע הלימוד נסגור את הגמרא". קיבל מוהרי"ץ את דבריו, סגר את הגמרא, ונלווה אליו לכמה כתובות, ועלה בידם לאסוף אז סכום הגון למעות חיטים.פעם, היה זה בערבי פסחים, הגיע הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע לבית הכנסת 'בית יעקב' אשר בשכונת 'בית ישראל' [השטיבלאך] וראה את ההיכל מלא באברכים היושבים ועוסקים בתורה. עלה הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע אל הבימה ודפק והכריז שהנה יש כמה אלמנות אשר אין להן בעל שיעזור להן בעבודות של ערב פסח, על כן כל החפץ לנדב את עצמו ירשום את שמו ואת כתובתו ומספר הטעלעפאן, וישלחו אותו לכתובת שצריכים שם עזרה. לאחר מכן שלח הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע כל אחד ואחד מן הנרשמים אל כתובתו שלו [לעזור כל איש בביתו] ואמר: הנה האברך הזה מניח את אשתו לבדה בבית והולך לבית המדרש לעסוק בתורה, והיא צריכה לעמול עד כלות הכוחות ולכרוע תחת עומס העבודה. כך היה מנהגו של אותו גאון וצדיק, לעשות "שטיקלאך" מעין אלה.

הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ביקש פעם מהגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע לקבוע שיעור בחברותא ללמוד בצוותא. שאל אותו הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע מה ירצה הרבי ללמוד. אמר לו הרה"ק רבי שלמ'קה זי"ע שהוא רוצה ללמוד הלכות מסוימות ב'חושן משפט', ואמר שאיננו מבין כל כך בענייני ממונות וחושן משפט, על כן יראה הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע לנכון לפרש לו היטב כל דבר. כאשר הגיעו באחד הימים לסימן מסוים בשו"ע, עצר הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע ונזכר בדין תורה אחד שבא לפניו עוד בהיותו ברוסלאנד, אשר בו פסק בניגוד לפסק-ההלכה שב'שלחן ערוך', ונוכח שטעה בדבר משנה. שאל הגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע את הרה"ק ר"ש מזוועהיל זי"ע מה תקנתו, והשיב לו שיניח בצד סכום כסף, וכאשר יגיע היהודי ההוא מרוסלאנד ישלם לו את הסכום המגיע לו. והנה, לא ארכו הימים, לאחר כמה שבועות הגיע האיש, והגה"ק אבדק"ק טעפליק זי"ע שמח בראותו אותו ומסר לידיו את סכום הכסף שהיה חייב לו. לאחר מכן אמר לו הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע שאפשר כבר להפסיק את השיעור ואינו צריך עוד ללמוד בצוותא עמו... הוא זי"ע עשה זאת בדרך כה יפה ומופלאה, על מנת שהגה"ק האבדק"ק יבין מעצמו שטעה, בלא שיצטרך לביישו, והביא את האיש ההוא אליו, אם מהעולם הזה או מהעולם הבא...

שביבים / שאול שיף

להתחיל עם הפעוטות

{מתוך שיחה על חינוך לתורה עם הרה"ג רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל}

...האילן, כשהוא קטן, צעיר, אפשר לכופף אותו לכיוון שרוצים. ענפים רכים - אפשר לעשות מהם איזו צורה שרוצים. כשהאילן זקן - אי אפשר... אלה שזוכרים את רמת השרון של פעם, ברחוב אוסישקין, לפני שסללו את הכביש הראשי שם - הרחוב היה מכורכר וחול. היה שם על יד הכביש בחצר אחת עץ גויאבות, שענפיו היו בדיוק כמו צורת המנורה של בית המקדש; באמצע - גזע עבה עולה ישר, משני הצדדים שלושה ענפים, ממש במפלס שווה - שלושה ענפים מימין, שלושה ענפים משמאל. אילו היה זה ממכת, היו אומרים שזו מנורה שאפשר להדליק בה. כמו מנורה של שבעה קנים, כך היה נראה העץ, ואני הכרתי את האדם שנתן לעץ צורה כזאת. כשהעץ היה קטן, הוא קוצץ ענפים שגדלו בכיוונים אחרים, ומפתח ענפים בקווים הימניים והשמאליים לקו ישר ממש. אחרי שהיו לו כבר ששה ענפים כאלה בצדדים, הוא הצמיד לענף קרשים ארוכים, משני הצדדים שהענפים לא יסטו בצמיחה פראית מזרחה ומערבה, רק ימינה ושמאלה בקו ישר. אני זוכר את הקרשים האלו, שהיו קשורים זמן רב. כך התעבו הענפים ונשארו בקו ישר. היה חסר לו ענף אחד, אז הוא לקח ענף ממקום אחר והרכיב אותו בתוך הגזע, וצמח ענף נוסף. כך היו לו בדיוק, בקו ישר, שלושה ענפים מימין ושלושה משמאל. כל זה אפשר היה לעשות רק כשהאילן היה צעיר. אילו לקחו אילן זקן - אי אפשר היה לעצבו כך. את זה אומרת המשנה: "הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר חדש"; כשהוא צעיר - הוא חדש, כשכותבים על נייר חדש - הכתב חזק. "והלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר מחוק"; כשהאדם מבוגר, קשה להשריש בליבו את הלימודים, זה כמו אילן - רק כשהוא צעיר, אפשר לכוון אותו לכל הכיוונים.

סגולת הצדקה להסרת נפיחות...

באחת מהעיירות בפולין של מעלה, חלה איש יהודי קשות ברגלו ל"ע, הוא ביקר אצל טובי הרופאים שלא הצליחו להעלות מזור למחלתו. עם התגברות המחלה החלה הרגל להתנפח רח"ל, ומלבד הייסורים הנוראים שסבל נשקפה גם סכנה גדולה לחייו מחמת הרעלה.

במצב של לאחר ייאוש, ייעץ לו אחד מידידיו לשפוך את לבו בפני הרבי הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל, שעל אף הסכנה הכרוכה בנסיעה כזו במצבו, הרי בין כך אין בפניו שום תקוות רפואה לפי הסכמת הרופאים, שהמליצו על כריתת הרגל ח"ו.

היהודי החולה שמע, וניצוץ קדוש של אמונה וביטחון בה' ובעבדיו

הצדיקים ניצת בלבו, הוא החליט אפוא על אתר, שהוא מוכרח לקבל את פני הצדיק ויהי מה! - לפיכך לא שעה לאזהרת הרופאים שאפילו הורדת הרגל לארץ להסתובב מעט יש בה סכנה, שעלולה היא להרעיל את כל הגוף חלילה, ועל אף שכל תנועה ברגל הסבה לו כאבים קשים. - עם כל זאת 'כל אשר לאיש יתן בעד נפשו'! (איוב ב, ד), וציווה לבני ביתו לשאתו כך על גבי המיטה, ולצאת מיד לדרך הארוכה לצאנז, "זו התקווה האחרונה שלי!" הצהיר בפניהם ברורות.

בהגיעם לאחר המסע הקשה לעיר הקודש 'צאנז', סידרו לעצמם מקום אכסניה [סטאנציע], ולאחר מנוחה קצרה יצאו לפקוד את ביתו של הרבי משאת ליבם. אולם, הם לא ידעו שבאותה עת לא שהה הרבי הקדוש בביתו, הוא יצא לנסיעה רחוקה, ובנו הגדול רבי יחזקאל שרגא - 'הרב הצעיר', שהיה לימים הרבי הקדוש משינאווא זצוק"ל, התגורר אז בבית אביו.

והנה מגיעה עגלתו של החולה אל חצר הקודש, התקרבה לאיטה עד הכניסה אל הבית ונעצרה. בניו המסורים של החולה הרימו את מיטתו בזהירות ובעדינות, שלא להכאיב לאביהם הדואב בייסוריו, ובדמעות בעיניהם נכנסו אל הבית.

הגבאי הנאמן שהיה בבית באותה שעה קיבל את פניהם, וכששמע את סיפורם וגודל טרחתם בדרכם, נמלא ליבו רחמנות על שייאלץ עתה לאכזבם, ולהחזירם חזרה כלעומת שבאו. הוא נכנס אפוא להתייעץ עם בנו של הרבי, כדת מה לעשות עמהם.

השינאווער רב בראותו המקרה הקשה, חשש לשלומו של החולה, שלאחר כל המסירות נפש שעשה עד כאן יחזור בלא כלום, ואכזבתו הקשה עלולה להזיק לבריאותו. לאחר שהרהר רבות בדבר, החליט בלית ברירה - בגודל חמלתו על משפחה יקרה שבישראל - להמציא עצה נועזת מעט! הוא קרא אליו חרש את הגבאי, ואמר: הרי יהודים אלו מעולם לא היו בצאנז, ואינם מכירים את אבי הרבי, אלבש אפוא אני את הראז'וולקע עם הקולפיק... (בגדי הרבנות) ואהיה הרבי בשבילם! כך לפחות יתחזקו שקיבלו ברכה חמה וטובה, ולא תתאכזב תוחלת נסיעתם הקשה הנה.

בדחילו ורחימו נכנס הבן לחדר אביו בקודש פנימה, התיישב ליד השולחן מן הצד השני, שלא במקום אביו (קידושין לא: יו"ד ר"ם, ב), וקיבל במאור פנים את החולה ששכב על מיטתו עם רגלו המנופחת, ביחד עם בני משפחתו, כאשר הם בטוחים כולם שעומדים הם בפני הרבי בעצמו.

לאחר קריאת הפיתקא (קוויטעל) כנהוג, דיבר השינאווער רב על ליבם, חיזקם ועודדם באמונה וביטחון בצור עולמים, שאף פעם אין לאבד התקווה. "ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" (ברכות ה:), וכל שכן כשאינה אלא ברגלו. - לכן אפוא זאת עשו! ציווה עליהם [בנו של] הרבי: במשך חודש ימים מהיום תפרישו מדי יום כך וכך ריניש לצדקה, ובעזרת השי"ת בסוף החודש תבוא אליכם הרפואה השלמה לאורך ימים ושנים טובות!

המשפחה יצאה מבית הרבי בלב מלא תקוה, לאחר ההבטחה המפורשת שיצאה מפי קדשו. ואכן הקפידו מאוד כל אותו החודש, להפריש לצדקה מדי יום ביומו את הסכום המדובר.

והנה לתדהמת הכול, בסוף אותו החודש נעלמה לגמרי הנפיחות מן הרגל ועמה כל רעל המחלה, והאיש קם על רגליו בריא ושלם כאחד האדם! הרופאים לא האמינו למראה עיניהם, והאיש עם משפחתו שבחו והודו לשמו יתברך, על הנס הגדול שעשה עמהם.

עתה משנעשה קל ברגליו, חשב האיש שמן הראוי לנסוע שוב לצאנז, להודות לרבי הקדוש על ברכתו, ולשמחו בישועתם הגדולה. קיבץ אפוא שוב את בני משפחתו לנסיעה נוספת, והפעם הרבה יותר קלה ושמחה. לאורך כל הדרך הזכירו בני המשפחה זה לזה, את הקשיים הנוראים שבדרך הקודמת...

בהגיעם לצאנז כבר חזר הדברי חיים לביתו נאווה קודש, ובהיכנסם אל הרבי עם הפדיון-נפש והתשורה היפה שבידם, התאכזבו מאוד, "זהו אינו הרבי!"... אמרו איש לאחיו, ופנו תיכף החוצה ונתנו קולם על הגבאים והממונים שם: "היכן הרבי? מדוע אין מכניסים אותנו אל הרבי?".

הדברי חיים הבין מיד כי דברים בגו, הוא קראם בחזרה אליו ושאלם את מי מחפשים הם? - מה זאת אומרת? התפלאו, את הרבי מחפשים אנו! היינו כאן לפני כחודש ימים עם אבינו זה, אשר היה אז חולה אנוש עם רגל מנופחת מאוד, והנה עתה בזכות תפילתו של הרבי נעשה ב"ה בריא אולם, ובאנו הנה לתת ברכת תודה!

הבין הרבי שיד בנו בדבר, שכן רק הוא היה כאן בבית בהיעדרו, וציווה לקוראו פנימה. - תיכף משראה החולה את השינאווער רב לנגד עיניו, התפרץ בבכי בהתרגשות גדולה, והודה לו בכל לב על ברכתו הטובה שהתקיימה במלואה!

כששמע הדברי חיים את כל פרטי המעשה, פנה לבנו ושאלו בפליאה: מנין לך 'סגולות' שכאלו? על סמך מה לקחת על עצמך אחריות כבדה שכזו? "פשוט מאוד!" - ענה השינאווער בחריפותו, "רואה אני תמיד את ארנקו הנפוח של אבא, כשרוב הצדקה יורדת ממנו אזי סרה נפיחותו... - מכאן למדתי שהצדקה יש בה סגולה מיוחדת להסרת הנפיחות!..." ומי יבוא בסוד קדושים. {טיב הקהילה}

■ מוויתור לא מפסידים

הם היו שני שותפים, שפתחו יחדיו עסק מפרנס וריווחי, אם כי לא מעשיר מאוד. החנות שלהם ששכנה בשדרה ה 13- בברוו פארק שבברוקלין, עסקה במכירת מוצרים מיובאים מרחבי תבל, והם קנו לעצמם שם טוב, ואף פיתחו קשרי ידידות עם לקוחות וספקים. אחד מהם היה ניצול שואה גלמוד בשם ר' נחום, שהיה יבואן נודע וסוחר ממולח, והיה מוכר להם ממוצריו. לצד זאת, השותפים הנחמדים אירחו אותו בביתם מעת לעת, והיו לו כבני משפחה, באין ביולוגיים כאלה...

עד ש... - שטן המחלוקת החל מרקד ביניהם. הכל החל בשבת אחת, בה התארח ר' נחום בבית ר' אברהם, אחד השותפים. מילה לא נכונה, שהפכה להערה פוגענית, שהתפתחה לקטטה לא נעימה. בקיצור, עד סוף השבת הסתגר ר' נחום בחדרו, ובצאתה עזב מבלי לומר תודה. הוא רק הודיע למארחו, שמעתה ואילך כל קשרי המסחר יתנהלו מול השותף בלבד, שכן איננו רוצה עוד כל קשר עמו, עם אותו ר' אברהם שהיה ידידו הקרוב עד אתמול!

ר' אברהם המתין תקופת מה, והחל לפעול ליישב את הסכסוך. הזמן שחלף היטיב עם ר' נחום וריכך את ליבו, וגם השליחים ומכתבי הסליחה ששלח ר' אברהם עשו את שלהם, עד שהמצב חזר כמעט לקדמותו: ר' נחום שב להתארח אצל ר' אברהם בשבתות, אם כי זכר הפגיעה הקשה טרם נמחה. ואם רצונכם לדעת עד כמה, הרי שר' נחום התבטא באוזני ר' אברהם כי ערך צוואה, בה קבע להוריש את ירושתו רק לשותפו של ר' אברהם, בעוד לר' אברהם עצמו הותיר 100 דולרים בלבד!

ר' אברהם היה המום מהמידע, הרבה יותר משהצטער על שלא יזכה בכסף. ראשית, מעודו לא הרהר כי לקשר ביניהם יש משמעות כלכלית, ולא לטש עין לירושה לא לו. ויותר מזה, לאחר שהדבר נודע לו, הופתע להבין עד כמה עדיין לא נתקררה דעתו של ר' נחום, עד שהוא מסוגל לומר לו בפניו את האמת לאמיתה: השותף יקבל הכל, ור' אברהם רק 001 דולר עלובים!

חלפו עוד כמה שנים. שני השותפים שכבר הפכו גם למחותנים נפרדו מהעסק, פנו איש איש לאפיק פרנסה משלו. ר' נחום הלך והזקין, אולם ר' אברהם ומחותנו - שותפו לשעבר, עמדו לצידו בשנותיו האחרונות וסייעו לו ככל האפשר. באחת ההזדמנויות האלה, סיפר ר' נחום לר' אברהם כי שינה את הצוואה, והפקיד בידי עורך הדין צוואה מתוקנת הקובעת כי נכסיו יחולקו שווה בשווה בין שני המחותנים, ואף הותיר בידיו העתק מהצוואה המתוקנת, כדי שתהיה לו הוכחה ביד...

חלפו כמה שבועות, ור' נחום הלך לעולמו. שני המחותנים ערכו לו הלוויה מכובדת, וניגשו לבית המשפט המקומי על מנת להנפיק 'צו ירושה' לנכסי המנוח. וכאן קיבל ר' אברהם את הלם חייו. בעיניים מתעגלות בתדהמה ראה כיצד השותף ועורך הדין עשו יד אחת לנשל את חלקו בצוואה, והציגו לבית המשפט את הצוואה הראשונה, בה נקבע כי השותף יזכה בכל הכסף - למעלה מ-6 מיליון דולר!!!, בעוד ר' אברהם עצמו יקבל רק 100 דולרים ותו לא!

ר' אברהם הביט בנעשה, ועיניו בערו בזעם. שותפו לשעבר, ידידו הנאמן עשרות בשנים, מחותנו האהוב - בגד בו ברגע האמת, בעבור פיתיון בסך 3 מיליון דולר!

באותו מעמד אזר עוז ועצר את עצמו מלצעוק, הרהר כי עליו להתייעץ. הרי בידיו מסמך מוכיח, הוא יכול להפליל את חברו ואת עורך הדין גם יחד, ולהציל את כספו.

עליו רק לחשב כיצד לעשות זאת, ואז יעמיד את הנוכל על מקומו! באותם ימים, תכנן ר' אברהם נסיעה ארצה, להשתתף בחתונה משפחתית. הוא החליט לדחות את הטיפול בעניין עד שובו לארה"ב, מה עוד שביקש להתייעץ עם אחד מגדולי ישראל כיצד לנהוג, שכן מדובר בהפללת ידיד, שותף לשעבר, ומחותן בהווה!!! - כך שמדובר בשאלה רגישה למדי, אולם מאידך - הוא לא יכול לוותר על 3 מיליון דולר המגיעים לו ביושר!

כשהגיע ארצה, פנה לשאול את פי הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל. הוא נכנס אליו ותיאר את הסיפור בפרוטרוט, הרב הקשיב לו בקשב רב, ונאנח יחד עמו לנוכח ההתנהגות המכוערת שנפרשה לפניו. לאחר מכן, הרב וואזנר השיבו כי הוא רשאי לגשת לדין תורה, להוכיח את צדקתו, ולהציל את כספו. הם נפרדו בידידות, וכשכבר יצא מהבית וירד במדרגות, יצא אחריו הרב וואזנר וביקש ממנו להתעכב עוד כמה שניות, כי הא רוצה לומר לו משפט נוסף בהאי לישנא:

'אמת ויציב. הכסף הוא שלך, ואתה רשאי לתובעו בדין תורה. אמנם, לא נוכל להתעלם מההשלכות - הסכסוך המשפחתי, המחלוקת בקהילה, האש שתבער עד לב השמים.

לפיכך, אני מדגיש שאתה רשאי ללכת לדין תורה, אולם תזכור את שאמרתי לך: על מניעת מחלוקת בורא עולם משלם גם בעולם הזה. מויתור לא מפסידים!'

ר' אברהם הגיע לשמחה המשפחתית בצעדי ריקוד, שכן אין שמחה כהתרת הספיקות. הרב הצדיקו, אולם יעץ לו לוותר, וזו ההחלטה שקיבל. זה לא קל, הוא מבין שהוא מוותר על שלושה מיליון דולר שעשויים לשנות את עתידו הכלכלי והמסחרי, אבל איך אמר הרב? - מויתור לא מפסידים. אז הוא יוותר, יוותר וזהו.

הוא שב לארצות הברית, נטל את המסמך המוכיח את צדקתו, הביט בו בחום - אולם הטמינו היטב בעומק המגירה. הוא מוותר. כן, הוא מוותר. על שלושה מיליון דולר טבין ותקילין, כן, הוא מוותר כדי למנוע מחלוקת!

'ומאותו היום', מספר ר' אברהם, 'אינני יודע להסביר איך וכיצד, אבל המציאות היא שאצבעותיי הפכו למכרה זהב. לא היה עסק בו נגעתי - שלא הניב תשואות ענק, מעל ומעבר למשוער. בחלוף שנתיים מהויתור כבר צברתי הון של למעלה מעשרה מיליון דולר חדשים, רווח עתק שלא האמנתי שיפול לידיי!'

חלפו כמעט שני עשורים, ור' אברהם - ששמו כבר התפרסם ברחבי תבל כנגיד ואיל הון נודע, התורם ברוחב לב למוסדות תורה וחסד, יצא לנפוש באוסטריה. הוא הגיע אל המלון בו התארח הרב וואזנר, ופגש בו באקראי. הוא ביקש את ברכתו, ואז נעץ בו הרב וואזנר מבט נוקב, התכופף ולחש לו: 'נו, אז מה אתה אומר, משלמים על בריחה ממחלוקת בעולם הזה?' - ור' אברהם רק השיב בחיוך מתרחב, ולחץ יד לשלום...

עד כאן דבר הסיפור, המובא בספר 'ופריו מתוק', המתאר עדות אישית ששמע מבעל המעשה. והמילים שבו מהדהדות באוזניים, לא נותנות מנוח: לפעמים נדמה, כי ויתור יגרור הפסד. אם לא נעמוד על שלנו, אם לא נריב על זכותנו, אם לא נדרוש את המגיע לנו - מי יודע מה יקרה, לבטח נפסיד. אולי בדרך הטבע זה כך, אולם במציאות - במציאות זה בדיוק הפוך: מחלוקת יוצרת נזק, גוררת הפסד. לעומת זאת, ויתור, מניעת מחלוקת, עשיה למען האחדות, הקרבת רצונות אישיים, נכסים יקרים, ומאוויי לב לטובת שלום ואחווה - הם היוצרים שפע וברכה, הם המרעיפים פרנסה ועשירות. אם אנו מהווים צד, מקורבים לסכסוך כלשהו, אם יש לנו קשר לקטטה מתמשכת, אם אנו מזהים ממרחק גחלי מחלוקת בוערות העומדות לפני ליבוי - הבה נעשה הכל כדי לוותר, לפתור, ליישב, לסדר, כדי למנוע מחלוקת. כי ככל שנמנע מחלוקת ונרבה שלום - כך נזכה בהשפעות הברוכות של השלום והאחווה, לטוב לנו כל הימים!

[מתוך פניני פרשת השבוע]

■ אתה הנכד ה-71...

מספר הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל בזיכרונותיו:

הסיפור דלהלן התרחש עם אבי בעת היותו בחור ישיבה בזמן מלחמת העולם הראשונה. הסיפור מחיש את זהירותו והקפדתו על טהרת ההשקפה, והלקח שלמדתי ממנו בא לידי ביטוי כעבור שנים ארוכות, כפי שיסופר. באותה תקופה הוציאה ממשלת הצאר צו הדורש מיהודים באזורים נרחבים לעזוב את מקום מגוריהם ולעבור לעומק רוסיה. טענתם של הרוסים היתה כי היהודים מדברים באידיש הדומה לשפה הגרמנית, וכך הם יכולים לשמש כמרגלים וכאנשי מודיעין של הצבא הגרמני. כך גלתה ישיבת סלבודקה לתוככי רוסיה יחד עם ישיבות נוספות ותושביהן של עיירות שלמות. היתה זו טרגדיה עבור העם היהודי בליטא. הערבות ההדדית וגמילות החסד של היהודים הוכיחה את עצמה, ובכל מקום זכו הגולים לסיוע ולתמיכה - אך עדיין היתה זו גלות קשה ביותר. הגולים

יכלו לקחת עימם אך ורק תרמיל גב אחד, וכך צעדו רגלית למרכז רוסיה. אבא ניסה להסתתר בעיירות בליטא שלא חלה עליהן גזירת הגירוש. הוא מצא את הפספורט של אחיו הבכור שנמלט לאמריקה בתור נער צעיר, וכך ברח ממקום למקום.

בהגיעו לוילנה התיידד אבא עם בחור מישיבת סלבודקה, והם הפכו לחברים בלב ובנפש כאחים ממש. יום אחד סיפר החבר לאבא שהוא השתתף בהרצאתו של היסטוריון הנחשב לדתי בשם יעבץ. הוא הוסיף וציטט באוזניו רעיון היסטורי כלשהו שנאמר בהרצאה, ולפי דעתו של אבא הרעיון נגד את דעת חכמינו. בעיניו של אבא, אדם שיכול להשמיע רעיון שסותר את דעת חכמים הוא מין ואפיקורס, ואסור לדבר איתו. אבא ניתק מיד את כל קשריו עם אותו בחור, ולא הועילו כל תחנוניו והבטחותיו שלא ילך יותר להרצאות של יעבץ. אבא היה אדם סבלני וטוב לב, אך כשהגיעו הדברים לאמונה בחכמי התורה - הקפיד על קוצו של יוד בכל תוקף. כך למדתי מאבא לברוח מאנשים, אפילו הקרובים ביותר, אם הם אומרים מילה שמשתמע ממנה סתירה לדברי חכמים. בין קבוצת הבחורים שלנו שהגיעו לאחר השואה מאיטליה היה בחור אחד, מיוצאי הונגריה, שהיה עילוי גדול ומתמיד עצום וישב ולמד לבדו יומם ולילה. קינאתי בהתמדה, בהבנה ובידיעות המקיפות שלו, וחשבתי בלבי שאם ימשיך כך יגדל לאחד מגדולי ישראל. ניסיתי להשפיע עליו לבוא ללמוד איתי בישיבת חברון, אך הוא אמר לי שבהונגריה נהגו לשלב תורה עם דרך ארץ, והוא מחפש מקום בו יוכל ללמוד רק חצי יום, כדי שבשאר הזמן יוכל ללמוד מקצוע. ניסיתי בכל כוחי להניא אותו מתוכניתו, אולם נכשלתי במאמציי.

הוא מצא את מקומו בישיבת 'באר-הגולה' בשכונת סנהדריה בירושלים, שהחליטה לקבל אותו בתנאים שלו בתקווה שבמשך הזמן הוא יימשך ללימוד התורה בלבד ויגדל לשם ולתפארת. אך לא כך היה. במקביל ללימודיו בישיבה הוא החל ללמוד נגרות, אולם מקצוע זה לא סיפק אותו כלל. הוא שמע שבאוניברסיטה בירושלים ישנם ספרי קדמונים שעדיין לא הודפסו ואין להם עותק בשום מקום. הוא התחיל לבקר באוצר הספרים העתיק ומצא בכך סיפוק. פעם אחת צד את עינו הכיתוב "קתדרה לתלמוד". הוא צחק בליבו - מה כבר אנשי האוניברסיטה מבינים בתלמוד, הם מתיימרים לתת הבנה ודרך לימוד בגמרא ובמפרשיה?! הוא החליט להיכנס לשמוע הרצאה בגמרא. בתחילה הוא צחק וגיחך, אך לאט לאט הוא נמשך פנימה ברצותו לבחון עד היכן מגיעה ידיעתם של המרצים. ראש הקתדרה היה פרופ' פרנקל, יהודי גרמני שומר מצוות בתכלית כנוסח גרמניה. הוא לימד באוניברסיטה גם ביקורת המקרא, שסותרת בעצם את הלימוד שלנו, ואח"כ היה סותר את הביקורת בביקורת נגדית. כך החל המשבר של אותו בחור. את הביקורת הוא קיבל, אולם את סתירת הביקורת - לא קיבל. יהודי גרמניה יכלו ללמוד גמרא ותנ"ך עם ביקורת המקרא ועם ביקורת נגדית ולהישאר חרדים וירא שמים, אך סגנון זה של לימוד לא התאים לאחרים. פרופ' פרנקל חשב לתומו שהבחור ימשיך להיות ירא שמים. הוא ראה את הכישרונות הנדירים שלו, ומכיוון שכבר היה קרוב לגיל הפנסיה ורצה לפרוש ממשרתו, הציע לבחור לקבל ממנו הכשרה ולרשת את המשרה. הבחור ההונגרי אפילו לא למד בבית ספר עממי, והתנאים לקבלת המשרה היו שנת לימודים באוניברסיטה, עמידה בבחינות של בית ספר עממי ותיכון, וכמה שנות לימודים אצל פרופ' פרנקל. לאחר קבלת התואר הוא יכהן כמרצה, ואח"כ יתמנה לראש הקתדרה לתלמוד.

הבחור קיבל את ההצעה, ובקלות רבה נבחן והשיג ציונים גבוהים ביותר. הוא הצטיין מאד בלימודיו, אך ירד מהדרך ופרק עול. לאחר כשנתיים שמעתי מחברי שהיו עימי בקיבוץ באיטליה ובמחנה בקפריסין, שהעילוי הגדול התפקר בצורה איומה והגיע עד כדי חילול שבת. שמעתי זאת בשבת, ולאחר התפילה והסעודה החלטתי ללכת לבקרו בדירתו שבקטמון. מצאתיו במצב איום ונורא, והוא אמר לי: "יצחק יקירי, לא תוכל להשפיע עלי. אני כבר בצד השני". התחלתי לשוחח עימו ושאלתיו: 'כיצד יתכן שבחור מתמיד כמוך, שהיה שקוד על תלמודו יומם ולילה, יהפוך לפורק עול? תמיד קינאתי בלימוד שלך והייתי בטוח שתצא אחד מגדולי הדור!' תשובתו היתה: "אני קינאתי בך. פעם אחת שמעתי אותך אומר את הפסוק בהבדלה: 'ליהודים היתה אורה ושמחה... כן תהיה לנו' - בכוונה עצומה, וקינאתי בך מאד באמונה ובביטחון שלך בה'. גם התפילה והלימוד שלך עוררו את קנאתי". ראיתי שאיני יכול להשפיע עליו וחזרתי שבור ורצוץ לישיבה. כפי שלמדתי מאבא, ניתקתי את הקשר בינינו. ידעתי שליבו מורעל וחששתי לשוחח עימו.

לאחר כמה שנים, בשעת חצות של מוצאי שבת, ישבתי ולמדתי עם חברותא בהיכל הישיבה. לפתע אני רואה את הבחור שהתפקר נכנס לישיבה ונעמד לצידי. לא רציתי להסתכל עליו או לדבר עם רשע כמותו והמשכתי ללמוד, אך הוא לא זז ממני. לאחר שעה שאלתי אותו ברוגזה: מה אתה רוצה ממני? והוא ענה: "ברצוני ללמוד אתך עכשיו גמרא". אמרתי לו: אפיקורס שכמוך, קודם כל עליך לקיים מצוות ולשמור שבת, אחר כך תבוא ללמוד איתי גמרא. ואז הוא סיפר לי סיפור נורא: הסבא שלו, שנשרף באושוויץ, בא אליו בחלום בשלושת הלילות האחרונים ואמר לו: "שבעים נכדים הקרבתי במזבח באושוויץ על קידוש השם, ואתה - הנכד השבעים ואחד - ניצלת. דע לך שאין לי מנוחה ממך בעולם העליון. או שתחזור לקיום התורה והמצוות, או שאני לוקח אותך אלי". בליל שבת הוא נתן לו התראה אחרונה ואמר: "לא אבוא אליך פעם נוספת. עליך לשוב בתשובה שלמה, ואם לאו - אקח אותך אלי". הוא פחד ללכת לישון ורצה לחזור בתשובה. הוא תכנן ללמוד עימי גמרא וכך לחזור בתשובה, אך אני אמרתי לו: לפני שאתה רוצה ללמוד איתי גמרא עליך לחזור בתשובה שלמה. עלה לארון הקודש, פתח אותו והוצא את ספר תורה. החזק אותו בידיך והבטח שאתה מקבל על עצמך מעתה ואילך לקיים את התורה כולה עם כל פרטיה ודקדוקיה, ואני והחברותא שלי נהיה העדים שלך. הוא עשה כעצתי, ולאחר מכן סיכמנו שמחר בבוקר הוא יבוא שוב לישיבה ונפרדנו בשמחה. ביום ראשון הוא אכן הופיע בישיבה ואני הכנסתי אותו לחדרי.

הבנתי שאין בכוחי להשפיע עליו לשכוח את כל לימודי הכפירה שלמד, ועל כן פעלתי בדרך אחרת. בישיבה היו כמה בחורים יוצאי גרמניה בעלי תואר אקדמאי בפילוסופיה, שלמדו ביקורת המקרא וביקורת נגדית ונותרו יראים ושלמים. הכנסתי אותם לחדר, ובמשך כשש שעות ללא הפסקה התנהל ביניהם ובין הבחור ויכוח עז. הם מוטטו את כל טענותיו אחת לאחת, והתיאוריות הכפרניות שלו קרסו כמו קרח שהופך למים. לאחר מכן התחלתי ללמוד עימו, והוא הפך לבעל תשובה שומר מצוות בתכלית. הוא אמנם לא הגיע לאן שיכול היה להגיע עם כישרונותיו הנדירים, אך לכל הפחות שמר על קלה כבחמורה. הוא התחתן עם בת רב מאמריקה, ואני התחתנתי ועברתי מירושלים. מאז לא היה לי עמו כל קשר.

(מתוך גיליון יאיר נזרו)

באר התורה

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר... באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם... וממדבר מתנה". מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שזאת השירה על התורה אמרוה, שכידוע התורה נמשלה למים ונקראת באר מים. ואמר "חפרוה שרים" ע"פ מה שאמרו רז"ל, שעל ידי העסק בתורה מתקנים מקור עליון הנקרא באר. וגודל התיקון הוא, כפי גודל מעלת העוסקים בתורה. הראשונים האבות הקדושים שהיו במדריגה גדולה, הם שחפרו את הבאר ועשו אותה לשתות ממנה. ומאז היתה התורה ראויה להינתן לבני ישראל, אך שעדיין לא היתה בבחינת ההשגה לשתות ממנה. עד שכרוה נדיבי העם, והם משה רבינו אשר הוריד לנו את התורה. ועמדו אחריו מקבלים ממנו זקנים ונביאים ואנשי כנסת הגדולה, ופירשו את התורה וגילו את סתריה. והיינו "כרוה נדיבי העם" כי אין אדם יכול להשכיל ולהבין דברי תורה שבכתב, אלא ע"י התורה שבעל פה המבארת היטב את הנאמר בתורה שבכתב.

ואמר "במחוקק במשענותם" הוא מה שהוסיפו לחדש בתורה כל חכמי הדורות, שאינו אלא כמו חוקק בה חקיקה, שהרי לא חפר וכרה דבר חדש. וגם זה אינו אלא "במשענותם" שכל דבר שירצה האדם לחדש בתורה, צריך שיהיה לו תמיכה מדברי הראשונים שקדמו לו. ואמר "וממדבר מתנה" לומר שמה שזכו נוחלי התורה, לא זכו אלא מכח שהיו מחשיבים את עצמן כמדבר. שאין התורה נקנית אלא על ידי הענוה והשפלות. ואמר "וממתנה נחליאל" שעל ידי התורה נחל אותנו האל, להיות לו לעם ולהשרות השכינה בתוכנו. ואמר "ומנחליאל במות" שעל ידי לימוד התורה נעשה האדם במדריגה גבוהה ממלאך. ואמר "ומבמות הגיא" לרמוז שעיקר שכר המצוות אינו אלא בעולם הבא.

ועוד יש לבאר שעל ידי דביקות האדם בתורה ובמצוות ובעבודת ה', נעשה גופו הגשמי קדוש ורוחני. וכעין מה שמצאנו אצל אליהו הנביא ז"ל, שנתקדש לגמרי, ועלה חי לשמים. ואמרו בזוהר הקדוש, שכאשר הגיע לגלגל החמה, נתפשט מגופו והניח אותו בגלגל החמה, וכשהוא יורד למטה לובשו ויורד בו.

נמצאנו למדים, עד כמה גדול כח התורה להשפיע על הלומד בה, והיינו כאשר לומד בה לשמה כדי לקנות אותה ולשמור את רצון השי"ת. ואז התורה נהיית שלו, וה' והתורה והוא נעשים כאחד. וככל שנעשה מנותק מהבלי העולם הזה, כך זוכה יותר להתקרב לה' ולתורתו, ולקבל השפעה על כל אורחות חיין, עד כדי התפשטות הגשמיות.

עוד יש ללמוד מזה, שיש לכל אחד ואחד מבני ישראל חלק בתורה הקדושה, וכמו שאנחנו מבקשים בתפילה "ותן חלקנו בתורתך". כלומר תזכה את כל אחד ואחד מאיתנו שיחדש ויבאר את הראוי לו לפי שורש נשמתו. וזהו שאמר הכתוב "ומחוקק במשענותם" שאין אנו האחרונים באים להמציא דברים חדשים, אלא לעשות חקיקה קטנה בבאר שכבר חפרו אותה הקדמונים. ועל כן צריכים לייסד את דברינו על דבריהם, שבזה אנו מאמתים את הדברים שלנו.

ועל זאת ראויה היא השירה לכל ישראל, לשמוח על אותה הבאר שהנחילו לנו האבות הקדושים ומשה רבינו ושאר גדולי וחכמי הדורות, מאז משה רבינו ועד הלום. באר הנובע תמיד עד סוף כל הדורות, שהניחו לכל אחד ואחד מבני ישראל את הרשות לחקוק בה אם מעט או הרבה.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים, נותן התורה לעמו ישראל מתוך חיבתו ואהבתו אליהם, שייתן עזרתו לכל אחד ואחד לחקוק באותו "באר התורה" את החקיקה הראויה לו, ויעלה לרצון ולריח ניחוח לפניו, לעורר זכויות על עם ישראל להוציאם מגלות לגאולה שלימה אכי"ר.

מיומנו של מוטי הרטוב מתנדב ב"בית לוינשטין" מטעם "עזר מציון"

י.ל, בשנות העשרים לחייו, תושב באחד מיישובי הר חברון, בעל משפחה, התנדב באופן קבוע לשמירה וכיתת כוננות ביישובו. ערב אחד, בהיותו בכוננות, נשמעה התראה מכיוון הגדר המקיפה את היישוב וי.ל הוזעק מביתו. מכיוון שהרכב המשפחתי היה בתיקון, היישוב באזור רגיש בתקופה מתוחה, לקח י.ל את מפתחות הרכב של קרובת משפחה ששהתה בביתו, ומיהר לכיוון הגדר במהירות גבוהה. באחד העיקולים ההרריים והחשוכים איבד את השליטה על הרכב, התנגש בחומה, התגלגל והתהפך. י.ל פונה ללא הכרה לבית חולים בירושלים, במצב קשה מאוד כשהוא מאובחן כבר באמבולנס ע"י הפראמדיקים כנפגע ראש ואיברים חיוניים נוספים. בבית החולים, לאחר סריקות ובדיקות דחופות, הובהל לחדר הניתוח

לייצוב מצבו בהקטנת הלחץ בראשו ולאחר תקופת מה "התפנו" לנתח איבריו האחרים. כל אותה תקופה היה ללא הכרה. כשמצבו הכללי השתפר מעט, כשהוא עדיין ללא הכרה, הועבר למחלקת טיפול נמרץ בבית לוינשטין. את המידע לגביו ועליו שמעתי לראשונה משלמה קלוגהופט, המתנדב הראשי, למרות שידע שאינני "מורגל" לבקר מאושפזים שאיני יכול לתקשר עמם. במקרה זה, עקב היותו גר ביישוב מרוחק וסביר (דבר שהתברר כנכון מאוחר יותר) שהוא יותר ממיודד לאחד מחבריי הטובים הגר באותו יישוב, אזרתי עוז ברוחי ונגשתי לחדרו. המראה היה עצוב - גבר צעיר, במיטב שנותיו, שוכב ללא ניע כבר תקופה ארוכה . רוב הזמן רעייתו לידו, אך כיוון שהיא מטופלת בפעוטות -ילדיהם - לא יכלה באופן טבעי לשהות לצדו כל הזמן ולכן אורגנו תורנויות של משפחה וחברים שהגיעו כדי לדבר אליו וללטפו, שהרי הרופאים אומרים שזה יכול לעזור לו להתעורר, למרות שנדמה למבקר שי.ל אינו שומע דבר ולא מודע לכלום - אינו בהכרה. בין המבקרים שערכו תורנות היה גם חברי הטוב מאותו ישוב, שידע על התנדבותי במקום, וכך תיאמנו פגישה סמוך למיטתו.

ככל שחלף הזמן גברה הציפייה להתעוררות של י.ל, אף איש לא יכול היה לשער כיצד תהיה ומה יהיו השלכותיה.... גם לאחר שהתעורר היה זה לפרקי זמן קצרים, בהם היה צועק ו"זורק" גפיו לכל הכיוונים. לאחר שהתעייף מכך, היה חוזר לישון, וחוזר חלילה במשך שבועות. רעייתו היתה בהלם בפעמים הראשונות, שהרי היא מכירה את הגבר לו נישאה כנעים הליכות ורגוע. גם ניסיונות הרופאים להרגיע שזה תהליך מוכר וידוע בתקופת התעוררות לאחר חוסר הכרה ארוך עקב פגיעת ראש, לא הניחו את דעתה של האישה הצעירה, אך התמודדה עם כך בגבורה ובסבלנות אין קץ, כמו גם הוריו והוריה שדאגו לו מאוד.

תהליך ההתאוששות והשיקום היה ארוך מאוד, קרוב לשנה, קשה פיזית ונפשית לי.ל ומשפחתו, אך הם כבר ראו את האור בקצה התקופה החשוכה של י.ל. הגבר הצעיר, לאחר ש"נרגע" מתקופת השינה הארוכה, שיתף פעולה באופן יוצא מהכלל עם הצוות המטפל, שהתרגש יחד עם המשפחה מכל התקדמות, הן פיזית והן מנטלית. הקצב הלך והתגבר, במיוחד אחרי שעזב את הטיפול נמרץ ועבר למחלקת נפגעי חבלות ראש ועבר להתנייד בכיסא גלגלים. כשהגיעו הימים הנוראים נכחתי באחד מביקוריי בוויכוח "לוהט" בין י.ל לשלמה (מתנדב ראשי), בו הודיע י.ל על כוונתו לצום ביום כיפור המתקרב ובא, ושלמה (שיש לו הסמכה לרבנות) עבד קשה לשכנע אותו שאסור לו בשלב זה לצום, עקב חולשתו הכללית והיותו מאושפז בשיקום....

כעבור כחודשים, בערב בו הגעתי לתפילת ערבית בבית הכנסת ב"בית לוינשטין" (טרום קורונה) ראיתי את י.ל יושב על ספסל רגיל ומתפלל כסדר. התיישבתי סמוך אליו לראות מה יהיה כשיגיע ל"עמידה". כשאמר הש"ץ חצי קדיש טרם "עמידה" חזיתי כלא מאמין את י.ל נעמד, מחזיק הסידור לבדו, מפנה גופו למזרח ומתפלל כוותיק ורגיל מימים ימימה, ללא כל סיוע של אדם או אביזר. לא יכולתי לעצור את התרגשותי ובסוף התפילה חיבקתי אותו בחום (נזהרתי לא לפרק אותו) וכשאמר שבקרוב יחזור לביתו וימשיך השיקום בקהילה איחלתי לו בהצלחה, רפואה שלמה ונהיגה זהירה בהמשך...

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net